

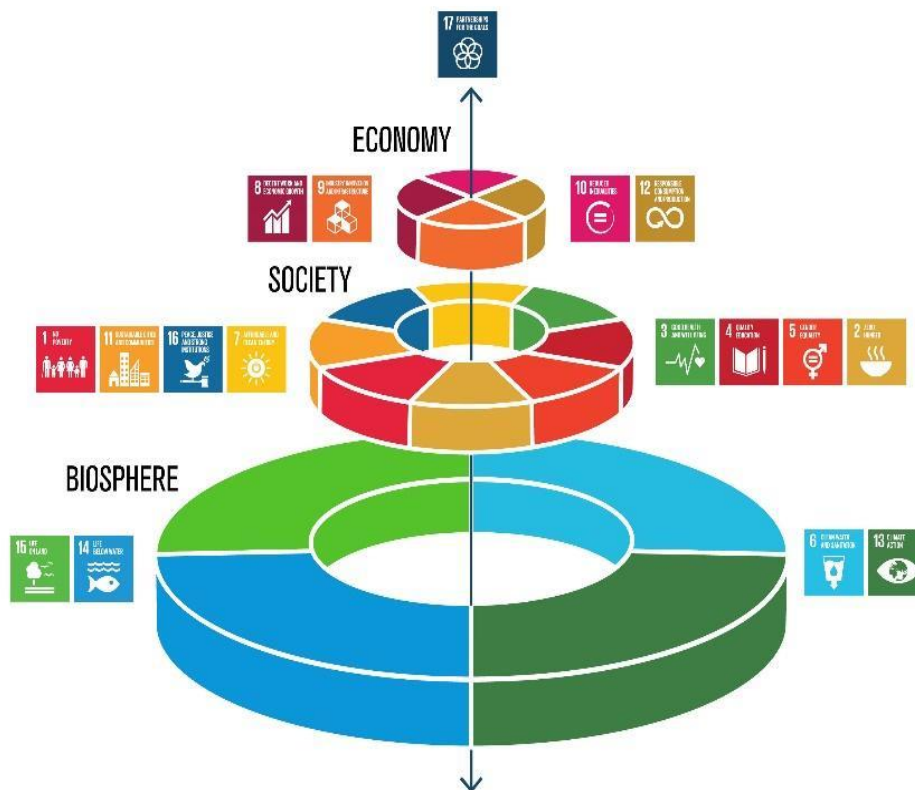
Naturvernforbundets innspill til nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene

Naturvernforbundet mener at det aller viktigste er at handlingsplanen faktisk tilfører arbeidet med klima og natur i Norge noe nytt i alle sektorer og alle regioner. Det er ikke mangel på forskning, planer og dokumenter om utfordringene Norge står overfor; det som mangler er politisk vilje. Da må handlingsplanen samle eksisterende kunnskap, mål og ressurser, slik at natur- og klimakrisene løses i fellesskap med ny, bedre politikk.

For at handlingsplanen skal tilføre natur- og klimaarbeidet noe i Norge og øke presset for en bærekraftig natur- og klimapolitikk, må tre sammenkoblede prinsipper styre: 1) samstemthet; 2) klarhet og mål; og 3) tilstrekkelig finansiering. Disse svarer spørsmålene i regjeringens invitasjon til skriftlig innspill om henholdsvis 1) innretning/problembeskrivelse, 2) måling/rapportering og 3) tiltak.

1. Samstemthet

Norges politikk er lite samstemt når det gjelder klima og natur. Resultatet er en manglende samordning, der for eksempel klimatiltak medfører reduksjon av naturmangfold, som igjen fører til vanskeligheter med å oppnå mål for natur. Samordning vil kunne bidra til at måloppnåelse på et område ikke svekker mulighetene for det samme på et annet. Dette er også i tråd med det bærende prinsippet om bærekraftig, helhetlig og økosystembasert forvaltning. Bærekraftsmålene må forstås økologisk – at alt henger sammen med alt. De er ikke en buffet man kan plukke og velge fra. *Stockholm Resilience Centre* har utviklet et diagram som illustrerer at bærekraftsmålene knyttet til biosfæren er grunnlaget for bærekraftsmålene knyttet til et velfungerende, rettferdig samfunn:

Copyright by Center for Sustainability Solutions

For at handlingsplanen skal øke samstemthet, må det bidra til at a) det kommer på plass et institusjonelt rammeverk, slik at bærekraftsmålene legger føringene for alle sektorer og landsdeler; og b) man adresserer de faktiske dilemmaene som gjør norsk politikk lite samstemt når det gjelder klima og natur.

Bærekraftsmål som styrende for norsk politikk

Bærekraftsmålene bør legge føringene for all politikk i Norge. Eksisterende mål og regelverk for norsk natur- og klimapolitikk bør gjennomgås for å sikre at de er forenlige med våre internasjonale forpliktelser og nyest forskning, og legges til grunn i handlingsplanen. Med årlig, sektorvis rapportering på alle bærekraftsmålene vil det overordnede målet være å forene norsk natur- og klimapolitikk med globale standarder som bidrar til oppnåelse av alle bærekraftsmålene. Dette utdypes i del 2 om klarhet og mål.

Det er flere umiddelbare endringer i det politiske rammeverket som kan gjøres for å øke samstemthet og legge grunnlaget for samstemt oppnåelse av bærekraftsmålene. God arealforvaltning er nøkkelen til å løse naturkrisene. Da må plan- og arealforvaltning styres av miljømyndighetene. Derfor bør plan- og arealforvaltningen gis tilbake til klima- og miljøministeren, slik at det kan være samstemthet på tvers av sektorer hvor bærekraftsmålene og denne handlingsplanen legger føringene for politikken.

Norges dilemmaer må adresseres

Det er flere politikkområder med direkte motstridende tiltak som gjør norsk politikk lite samstemt når det gjelder klima og natur.

Det mest presserende er Norges fortsatte støtte til storstilt olje- og gassutvinning, som er i konflikt med Norges ønskede rolle som foregangsland innen internasjonale klimaforhandlinger, initiativer som regnskogsatsingen og flere forpliktelser knyttet til vern av sårbare havområder. Det er også lite forenlig med ansvarlig sosial- eller finanspolitikk, siden det også utsetter vår egen økonomi, norske arbeidsplasser og velferdsstaten for økende klimarisiko.

Andre dilemmaer inkluderer blant annet at utbygging av motorvei og flyplasser kolliderer med satsinger på bærekraftig transport, eller at man gir støtte til restaurering av våtmark samtidig som nedbygging av våtmark tillates.

Det er også flere områder hvor Norges hjemlige og internasjonale politikk ikke henger sammen. Det må være sammenheng mellom det nasjonale og internasjonale i denne handlingsplanen. Oppnåelse av bærekraftsmålene i Norge (som i hvilket som helst annet land) henger uløselig sammen med fremgangen med bærekraftsmålene i andre land. Derfor må handlingsplanen også være førende for norsk virksomhet i utlandet, om det er Statens pensjonsfond Utland eller utviklingspolitikk mer generelt. Dette inkluderer finansiering for klima- og naturtiltak i andre land. Norge må raskt trappe opp klimafinansiering til land i Sør, både til utslippskutt/lavkarbonutvikling, tilpasning og «tap og skade» samt jobbe for en global naturavtale med tilstrekkelig finansiering.

Som en del av arbeidet med å utvikle et rammeverk for bærekraftsmålene bør handlingsplanen kartlegge slike dilemmaer med innspill fra forskningsmiljøer og sivilt samfunn, og utvikle delplaner for hvordan disse konfliktene kan løses til fordel for bærekraftsmålene. Globale konsekvenser for natur og klima av alle hjemlige tiltak mot oppnåelse av bærekraftsmålene bør inkluderes i utarbeidelse av indikatorer (beskrevet nedenfor), inkludert utslipp fra norsk petroleumsutvinning som kommer ved forbrenning i andre land.

2. Klarhet og mål

Indikatorer for bærekraft

Handlingsplanen bør utvikle klare, målbare, sektorvise og landsomfattende indikatorer for alle bærekraftsmålene i Norge. Disse indikatorene bør baseres på Norges internasjonale natur- og klimaforpliktelser og best tilgjengelig forskning. Som sagt ovenfor, bør eksisterende mål og regelverk i norsk natur- og klimapolitikk gjennomgås for å sikre at de er forenlige med våre internasjonale forpliktelser og forskning og legges til grunn i handlingsplanen. Med årlig, sektorvis rapportering på alle bærekraftsmålene vil det overordnede målet være å forene norsk natur- og klimapolitikk med globale standarder som bidrar til oppnåelse av alle bærekraftsmålene. Her bør handlingsplanen legge til rette for deltakelse av forskningsmiljøer og sivilt samfunn i overvåkningen av bærekraftsmålene, slik at eierskapet til målene økes og relevant kunnskap innhentes. Informasjon om indikatorene og bærekraftsmålene bør være lett tilgjengelig for alle som bor i Norge, slik at de kan delta i debatten om norsk klima- og naturpolitikk.

Natur- og klimaregnskap

Som en del av arbeidet med målbare indikatorer for bærekraftsmålene bør et fullstendig «naturregnskap» utvikles, som viser hvor mye natur påvirkes av alle vedtatte utbyggingsplaner av veier, flyplasser, næring, industri, hyttefelt og vassdrags- og vindkraftutbygging. Dette kan da være grunnlaget for en gjennomgang av utbyggingsprosjekter som er i planleggingsprosess i lys av best tilgjengelig kunnskap, spesielt FNs naturpanels og FNs klimapanelers rapporter. Her bør prinsippet om arealnøytralitet legges til grunn for hele landet. I tillegg må bevaring av inngrepsfrie naturområder (INON) bli et mål i seg selv i forvaltningen. Dette vil bidra til å stanse nedbyggingen og oppsplittingen av intakte naturarealer.

Like klare mål bør utvikles for klima. Kommunale og sektorvise klimabudsjetter og -mål må legges til grunn for handlingsplanen. I tråd med Parisavtalen og de mest ambisiøse, bærekraftige scenarioene til FNs klimapanel (som forutsetter minst bruk av landareal) bør Norges fossile energibruk reduseres minst 55 prosent innen 2030 på vei mot fullt netto nullutslipp så fort som mulig innen 2050.

En rettighetsbasert handlingsplan

Klarhet og samstemthet handler også om hvilke prinsipper som legges til grunn for handlingsplanen. Planen bør være rettighetsbasert. Hele handlingsplanen bør rammes inn av Grunnlovens miljøparagraf § 112. Barns rettigheter må også gjennomsyre planen, siden § 112 skal ivareta rettighetene til etterleken og det er kommende generasjoner som må tas hensyn til i oppnåelse av bærekraftsmålene. Det har også vært flere konflikter med samiske rettigheter i møte med klima- og miljøutfordringer, ikke minst gruvedumping i sjøen og vindkraft. Derfor må samiske rettigheter få en særskilt stilling i handlingsplanen. For at disse rettighetene kan beskyttes i arbeidet basert på handlingsplanen, bør det opprettes en miljøklagedomstol i Norge for å styrke rettssikkerheten til natur og miljø, og styrke folkets demokratiske rettigheter lokalt og regionalt.

Et kunnskapsløft for klima og natur

For å utvikle og følge opp disse prinsippene og målene bør handlingsplanen legge opp til et kunnskapsløft for klima og miljø i sektorforvaltning på tvers av departement, i tillegg til miljøfaglig kompetanse på kommunenivå. Bevilgningene i statsbudsjettet til miljøovervåking og -kartlegging må økes betraktelig for å oppnå bærekraftsmålene på en måte som bevarer naturmangfold. Verktøy som Artsdatabanken og ordninger som støtter miljøkompetanser i

kommuner, må styrkes. Erfaringen og kunnskap som naturbaserte primærnæringer i distriktene, inkludert reindrift, besitter er også avgjørende for bærekraften til disse næringene og bør gis plass i handlingsplanen.

3. Tilstrekkelig finansiering

Det er flere konkrete natur- og klimatiltak som umiddelbart krever tilstrekkelig finansiering. Disse kan ikke vente og er forutsetninger for at en handlingsplan for bærekraftsmålene kan oppnås på sikt.

Handlingsplanen for bærekraftsmålene bør derfor lanseres sammen med en krisepakke for natur og klima som prioriterer og tildeler tilstrekkelige midler til:

- En grønn, rettferdig omstilling: Skap 100.000 klimajobber og grønne arbeidsplasser. Reduser olje- og gassutvinningen, stans all leting etter nye reserver, og trekk tilbake lisensene i 23., 24. og 25. konsesjonsrunder.
- Vern av naturen: Forby nedbygging og ødeleggelse av myr, våtmarker, gammelskog og annen verdifull natur og intakte økosystemer, og forby dumping av gruveavfall i sjø. Oppdrett må over til lukkede anlegg. Opprett flere nasjonalparker, marine verneområder og naturreservater. Skog- og jordbruk må utvikles til å ivareta naturmangfoldet, inkludert insekter, lav og moser.
- Forurensere må betale: Øk CO₂-avgiften, elavgiften og flypassasjeravgiften og avvikle taxfree-ordningen. Innføre karbonavgift til fordeling.
- Utarbeid et «naturregnskap»: Regnskapet må vise hvor mye natur påvirkes av alle vedtatte utbyggingsplaner og kan være grunnlaget for en gjennomgang av utbyggingsprosjekter som er i planleggingsprosess i lys av FNs naturpanels rapport.
- Bærekraftig transport: Storstilt satsing på kollektivtransport og stans i bygging av nye motorveier og flere rullebaner. Godstransport må flyttes fra vei til bane og sjø.
- Storstilt energieffektivisering: Forpliktende mål om energisparing i alle sektorer, med tiltak og virkemidler. Innføre energispareforpliktelser (hvite sertifikater) som nytt virkemiddel for å utløse det store potensialet for energifrigjøring. Energi- eller nettselskaper må få krav om å gjennomføre tiltak tilsvarende en prosentandel av sitt energisalg.
- Beskyttelse av utvalgte naturtyper og prioriterte arter: En betydelig økning i antall utvalgte naturtyper og prioriterte arter.
- Klimatiltak i alle sektorer: Sektorvise, forpliktende mål om utslippsreduksjoner og årlige klimabudsjetter i alle sektorer.
- Økt støtte til gjenbruk og redusert forbruk/forsøpling av natur: Frita reparasjoner for merverdiavgift, og innfør et forbud mot spesielt forsøplende engangsemballasje innen 2021 og en avgift på bruk av ny plast. Utvide reklamasjonsretten for produkter. Stille krav om at alle kommuner, som del av den lovpålagte husholdningsrenovasjonen, legger til rette for reparasjon, ombruk og gjenvinning. Fase ut bruken av plastholdig granulat på kunstgressbaner. Innføre pant på flere typer emballasje, og øk pantesatsene på drikkevareemballasje. Videre må det arbeides for å innføre et felles nordisk pantesystem.
- Klima- og natursolidaritet: Trapp opp Norges bidrag internasjonalt til utslippskutt, tilpasning og regnskogbevaring i Sør. Jobbe for en forpliktende, ambisiøs internasjonal naturavtale og bidra med ny finansiering.

Mer informasjon

Naturvernforbundet ser frem og bidrar gjerne til arbeidet videre. Ta gjerne kontakt med rådgiver Aled Dilwyn Fisher (adf@naturvernforbundet.no, 413 427 33) hvis dere trenger mer informasjon. Vi viser også til Forum for utvikling og miljø's innspill.